

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Diplomová práce

NEJDELŠÍ CESTA

Dominik Tyl

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Katedra výtvarného umění

Studijní program Design
Studijní obor Ilustrace a grafický design
Specializace Ilustrace

Diplomová práce

NEJDELŠÍ CESTA

Dominik Tyl

Vedoucí práce

ak. mal. Renáta Fučíková
Katedra designu
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara
Západočeská univerzita v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem umělecké dílo vypracoval samostatně a nejedná se o plagiát.

Plzeň, duben 2023

.....
podpis autora

Obsah

1. VÝBĚR TÉMATU	5
2. REŠERŠE A VÝCHODISKA	6
3. TECHNIKA A PROCES TVORBY	7
4. SHRNU TÍ	8
5. RESUMÉ	9
6. PRIMÁRNÍ ZDROJE	10
7. SEZNAM PŘÍLOH	11

1. Výběr tématu

Historie a antropologie pro mne byly vždy hlubokou studnou inspirace. Jedná se o vědní obory, které jsou pro civilizaci a její vývoj, dle mého názoru, nezbytné. Historie nás učí o tom, odkud jsme přišli, kde jsme se tu vzali a co nás sem přivedlo. Antropologie poté ruku v ruce s tím zjišťuje, co jsme a proč děláme to, co děláme. Oba obory společně nám tedy dávají možnost poučit se z minulosti, zatímco reflektujeme naše jednání v přítomnosti.

Paleoantropologie je potom fascinující syntézou těchto dvou věd. Učí nás o tom, co jsme byli a jak jsme se stali tím, čím jsme. A my, jakožto živočišný druh *Homo sapiens*, za sebou máme vskutku dlouhou a k vyprávění jako dělanou cestu. Dostali jsme se, během relativně krátké doby, z afrických plání na Měsíc a z konce potravního řetězce na jeho absolutní vrchol.

Rozhodl jsem se tedy tuto naši největší cestu zpracovat – náš vývoj v Africe a naše expanze mimo ni, naše kolonizace celé planety, je jeden z prvních a nejdůležitějších milníků na naší cestě k moderní civilizaci a mám dojem, že mu není v moderní kultuře stále věnováno dost prostoru. Také doufám, že pokud by se tato publikace někdy dostala do rukou běžného čtenáře, přispěla by k popularizaci historických věd jako celku.

2. Rešerše a východiska

Rešerše této práce, včetně hledání veškerých obrazových předloh, mi zabrala mnoho času. Kniha zpracovává úsek tří milionů let lidské prehistorie a výzkumy v jednotlivých odvětvích, spadajících svým zaměřením do množiny oborů, které musí tato kniha brát na zřetel, stále pokračují. I během vytváření této práce vyšlo několik vědeckých článků vrhajících nové světlo na látku v knize probíranou, jejichž obsah jsem musel vzít v úvahu, aby byla kniha co nejvíce aktuální.

Důležitým zdrojem informací pro mne byl český antropolog doc. PhDr. Václav Soukup, CSc a jeho dvě publikace *Pravěké umění: evoluce člověka a kultury* a *Prehistorie rodu Homo*. Tyto dvě knihy vytvořily pro mou práci kostru – nicméně, ač jsou pouze pár let staré, nemohly vytvořit víc a zbytek knihy je podložen různými aktuálnějšími zdroji, od knih zahraničních paleoantropologů a popularizátorů vědy až po obskurně působící, leč ověřené, internetové články.

Vzhledem k faktu, že sám nejsem encyklopedickým ilustrátorem zaměřeným na vyhynulé hominidy, floru a faunu, musel jsem se, co do vizuální inspirace, opírat o práci mnoha profesionálů v tomto oboru. Ilustrátoři, jakými jsou Ettore Mazza, Julio Lacerda, John Gurche, Tom Björklund a sochaři a sochařky jako Élisabeth Daynès a Adrie a Alfons Kennis pro mne byli ohromnou inspirací a bez jejich práce by zcela jistě nebylo možné některé výjevy v knize zpracovat tak věrně. Velkým východiskem pro mne byl zcela jistě i český rodák, a jeden z nejvýznačnějších paleo-umělců vůbec, Zdeněk Burian.

Jeho práce byla však, stejně jako práce všech umělců zpracovávajících výjevy z daleké historie, informovaná a omezená poznatky doby, ve které tvořil. Množství jeho ikonických a výtvarně působivých zobrazení je tedy nyní považováno za do značné míry zastaralé.

3. Technika a proces tvorby

Techniky pro zpracování vybraného tématu vychází vcelku přirozeně z mého dosavadního výtvarného vývoje během studií. Linoryt i stříkané barvy s použitím šablon jsem mnohdy využíval jako výrazový prostředek pro semestrální i klauzurní práce. Důležitým argumentem pro použití těchto technik i tentokrát je ale jejich historie – jedná se totiž pravděpodobně o jedny z našich nejstarších. Od rytin na mušlích a kostech ulovených praturů až po obtisky a šablony rukou v Cueva del Castillo, tyto dvě umělecké techniky doprovázejí lidstvo desítky tisíc let. Jejich kombinace a použití bylo tedy nasnadě.

Stylizace linorytových ilustrací se v knize objevuje dvojí. První je spíše didaktická, zaměřená na přenesení informace a co nejvěrnější podoby. Tu jsem používal primárně pro zobrazení kamenných industrií a k zachycení tváří a těl našich předků. Bylo pro mne důležité naše vzdálené příbuzné čtenáři představit nejen jako ploché a neživé, pod prachem tisíců let pohřbené anonymy, ale jako reálné osoby.

Druhou stylizaci jsem ale zvolil jednodušší. Panáčky a zvířena, zobrazení pouze v obrysové lince, mají naopak probírané téma odlehčit. Nebylo mým záměrem vytvořit suchopárnou učebnici a krátké komiksy beze slov a černobílá panoramata mají čtenáři a jeho očím dovolit chvílku oddechu a pobavení.

Kapitoly jsou od sebe odděleny úvodními barevnými panoramatickými dvojstranami. Ty mají čtenáři takřkajíc „otevřít“ geografickou lokaci nebo kontinent, kterým se kapitola zabývá. Zbytek knihy, včetně všech ilustrací, je ale primárně černobílý, čímž navazuje na tradici vědeckých didaktických perokreseb a černobílých fotografií. Hustou koncentrací ilustrací na dvoustranách poté prokládám kratšími texty psanými neformálním jazykem, který je přátelštější laickému čtenáři.

Druhou výjimkou v jinak monochromatickém svazku je červená barva. Pomáhá akcentovat výjevy, například zvýrazněním nebezpečného zvířete ve scéně, a upozorní čtenáře na pointu v ilustraci, dále vysvětlenou v textu. Červenou barvu jsem ale nezvolil jen kvůli symbolice a faktu, že je výrazná a kontrastní vedle černé a bílé. Je to jeden z našich nejstarších pigmentů, jak je možno vidět v mnoha jeskyních vyzdobených dobovými malbami, a konceptuálně tedy doplňuje i výběr zvolených technik.

V neposlední řadě jsem za účelem větší interakce se čtenářem zpracoval některé ilustrace jako „měničky“ - dvě ilustrace v jedné, vzhledem připomínající proláze Jiřího Koláře. Díky přiložené folii mohou čtenáři „naráz“ nabídnout například pohled na lebku pod zobrazeným obličejem či změnu lidské fyziologie zapříčiněné používáním nástrojů a ohně. Kromě ozvláštnění ale tyto spíše experimentální ilustrace fungují i jako metafora pro nedokonalý vhled do naší minulosti a odrážejí míru spekulace, které není možno se vyvarovat, pokud se zabýváme tak vzdálenou historií, o jaké pojednává tato kniha.

4. Shrnutí

Má diplomová práce má za úkol mapovat vývoj druhu Homo sapiens od jeho vzniku a začátku jeho cesty v Africe, přes Blízký Východ, Asii, Austrálii, Evropu a Ameriky až do jejího „cíle“ na ostrovech dnešní Polynésie. Byť práce v této podobě obsahuje jen první dvě kapitoly ze zamýšlených sedmi, jedná se dle mého názoru o rozsahem i kvalitou adekvátní ukázkou původně plánovaného celku. Snažil jsem se z pozice ilustrátora zpracovat komplikované téma lidské evoluce a migrace s nadhledem, ale vždy s ověřenými informacemi z nejnovějších výsledků archeologických a paleoantropologických výzkumů. Jedná se o moji první čistě autorskou práci a o završení mého šestiletého studia v ateliéru Ilustrace na Západočeské univerzitě v Plzni.

5. Resumé

My diploma work had a set goal of mapping evolution of the species *Homo sapiens* since its origins and the start of its journey in Africa, through Middle East, Asia, Australia, Europe and the Americas all the way to the journey's end on the islands of modern-day Polynesia. Even though the finished work is a mere model, which includes only the first two chapters out of originally planned seven, it is, in my opinion, an adequate example of the intended completed publication. As an illustrator I tried to describe the complicated topic of human evolution with levity, but always adhering to verified information from the latest archaeological and palaeoanthropological studies. It is my first fully both illustrated and written book and a culmination of my six year long studies at the University of Western Bohemia in Pilsen.

Primární zdroje

a) Knižní a periodická literatura

HARARI, Yuval N. Sapiens: stručné dějiny lidstva. V nakladatelství Leda vydání třetí. Přeložil Anna PILÁTOVÁ. Voznice: Leda, 2018. ISBN 978-80-7335-628-6.

COHEN, Robin. Migrace: stěhování lidstva od pravěku po současnost. V Brně: Mapcards.net, 2019. ISBN 978-80-87850-09-1.

SOUKUP, Václav. Prehistorie rodu Homo. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2966-7.

WRAGG SYKES, Rebecca. Neandertálci - naši příbuzní: život, láska, smrt a umění neandertálců. Přeložil Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Euromedia Group, 2022. Universum (Euromedia Group). ISBN 978-80-242-8136-0.

BOJS, Karin. Mých prvních 54 000 let: nejnovější poznatky z archeologie a evoluční genetiky. Přeložil Eva DOHNÁLKOVÁ. V Praze: Paseka, 2018. ISBN 978-80-7432-898-5.

CLOTTE, Jean, Barbora PŮTOVÁ a Václav SOUKUP. Pravěké umění: evoluce člověka a kultury. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4758-6.

BURIAN, Zdeněk, Josef KLEIBL a Jens FRANZEN. Menschen der Urzeit. Stuttgart: Kosmos, 1975. Bunter Bilder-Kosmos.

KING, Russell. Atlas lidské migrace. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1706-0.

b) Internetové zdroje

Sarah Hlubik, Russell Cutts, David R. Braun, Francesco Berna, Craig S. Feibel, John W.K. Harris, Hominin fire use in the Okote member at Koobi Fora, Kenya: New evidence for the old debate, *Journal of Human Evolution*, Volume 133, 2019, ISSN 0047-2484

Zohar, I., Alperson-Afil, N., Goren-Inbar, N. et al. Evidence for the cooking of fish 780,000 years ago at Gesher Benot Ya'aqov, Israel. *Nat Ecol Evol* 6, 2016–2028 (2022).

Rizal, Y., Westaway, K.E., Zaim, Y. et al. Last appearance of Homo erectus at Ngandong, Java, 117,000–108,000 years ago. *Nature* 577, 381–385 (2020).

Harvati, K., Röding, C., Bosman, A.M. et al. Apidima Cave fossils provide earliest evidence of Homo sapiens in Eurasia. *Nature* 571, 500–504 (2019).

Field, Julie & Mirazon Lahr, Marta. (2005). Assessment of the Southern Dispersal: GIS-Based Analyses of Potential Routes at Oxygen Isotopic Stage 4. *Journal of World Prehistory*. 19. 1-45. 10.1007/s10963-005-9000-6.

7. Seznam příloh

Příloha 1

První návrhy úvodních panoramat

Příloha 2

První návrhy úvodních panoramat

Příloha 3

Finální panorama č.1

Příloha 4

Experimenty s isometrií č.1

Příloha 5

Experimenty s isometrií č.2

Příloha 6

Skeny - piktogramy - objev ohně

Příloha 7

Skeny - první umění

Příloha 8

Skeny - australopitékové, Homo Habilis, kostry

Příloha 9

Skeny - raní Homo sapiens, neandetálcí, Homo erectus

Příloha 10

Sken - raní Homo sapiens

Příloha 11

Sken - míšení neandetálců a Homo sapiens

Příloha 12

Sken - linoryt figurek do komiksů a panoramat

Příloha 13

Skeny - vnitřní panoramata

Příloha 14

Příklad měnicí se ilustrace č.1

Příloha 15

Příklad měnicí se ilustrace č.

Příloha 16

Ukázka komiksu

Příloha 17

Ukázka dvojstrany - Oheň

Příloha 18

Ukázka dvojstrany - Náš strom

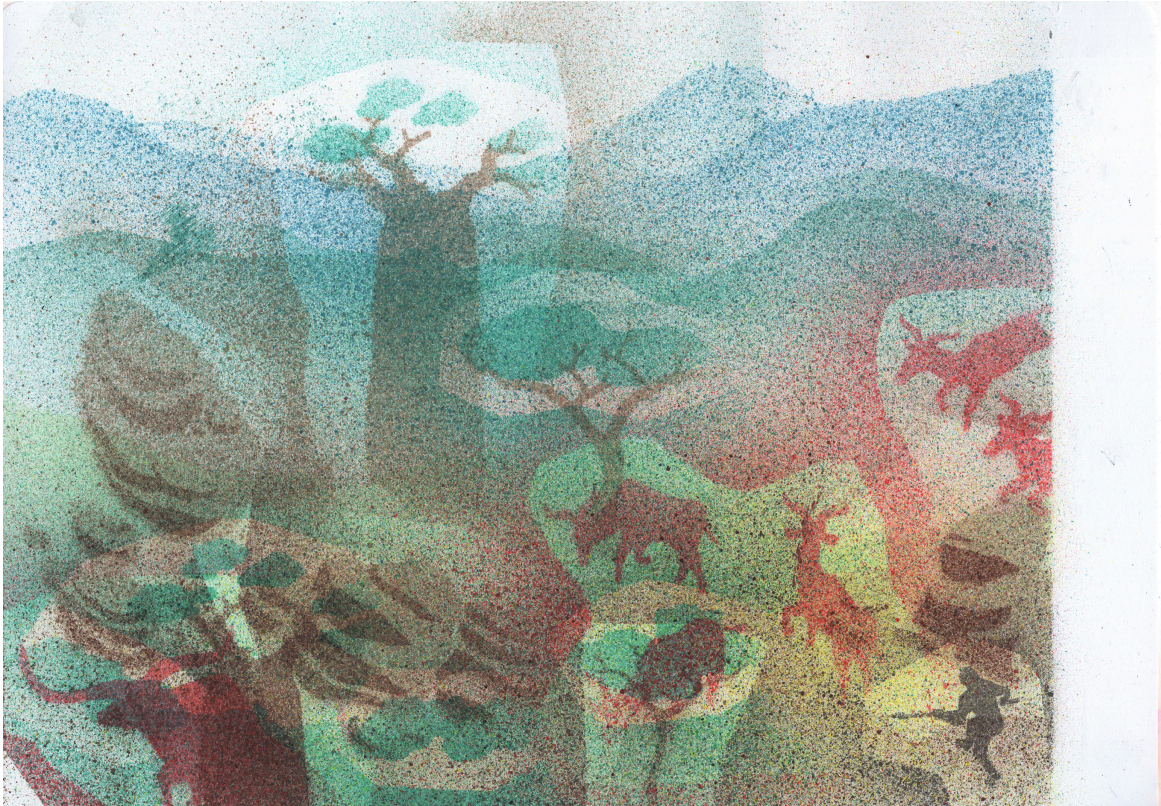
Příloha 19

Ukázka dvojstrany - australopitékové

Příloha 20

Ukázka obálky

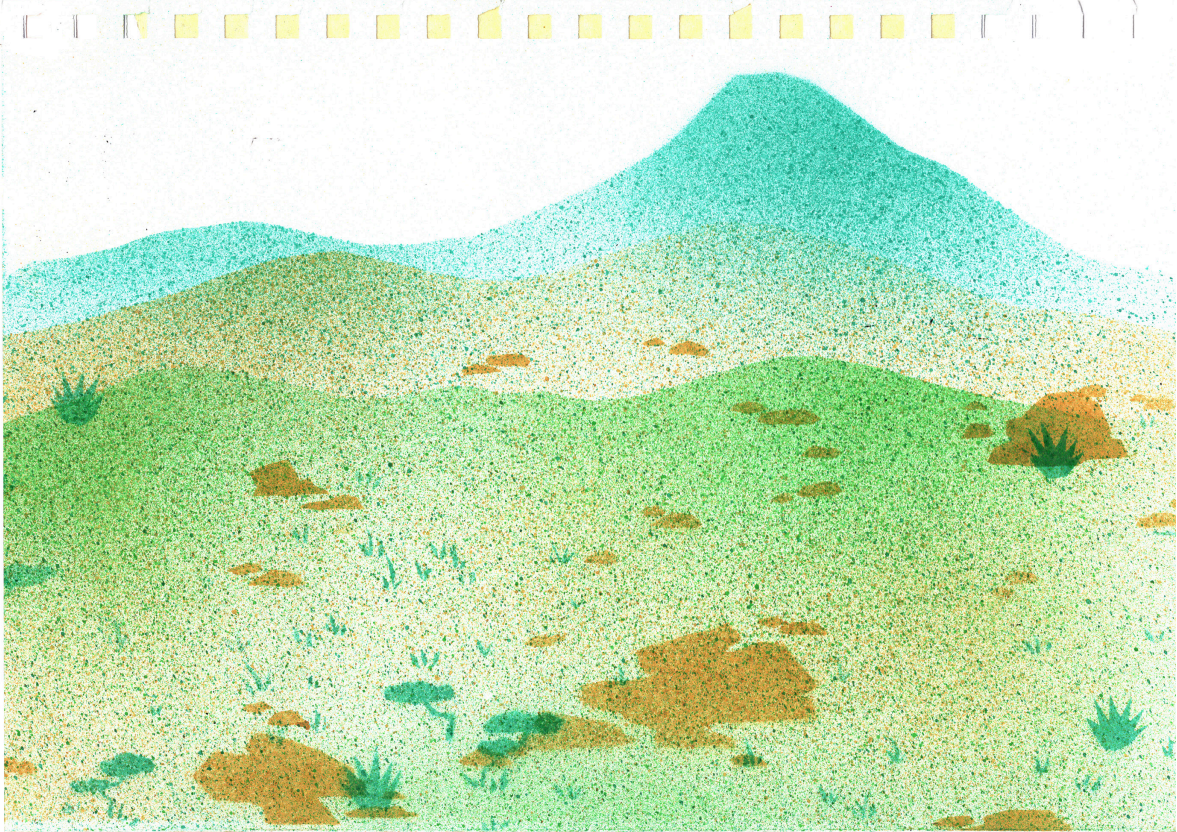
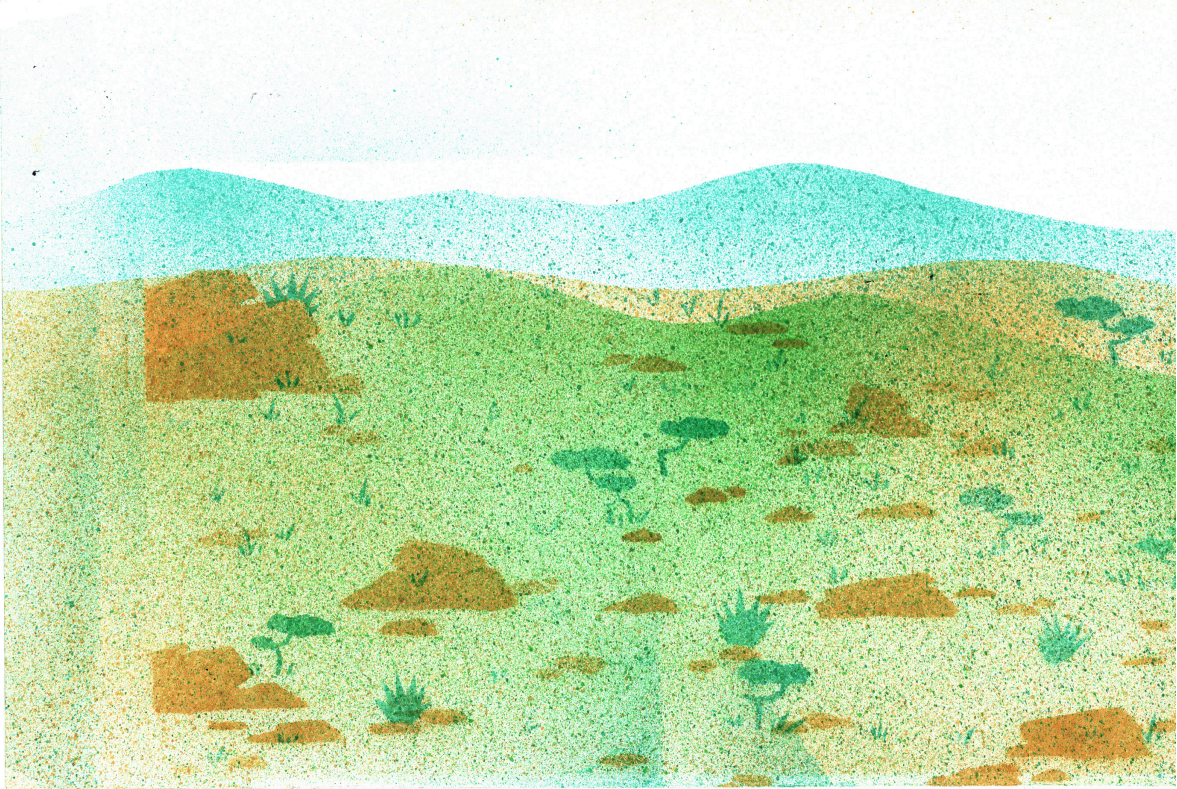
Příloha 1

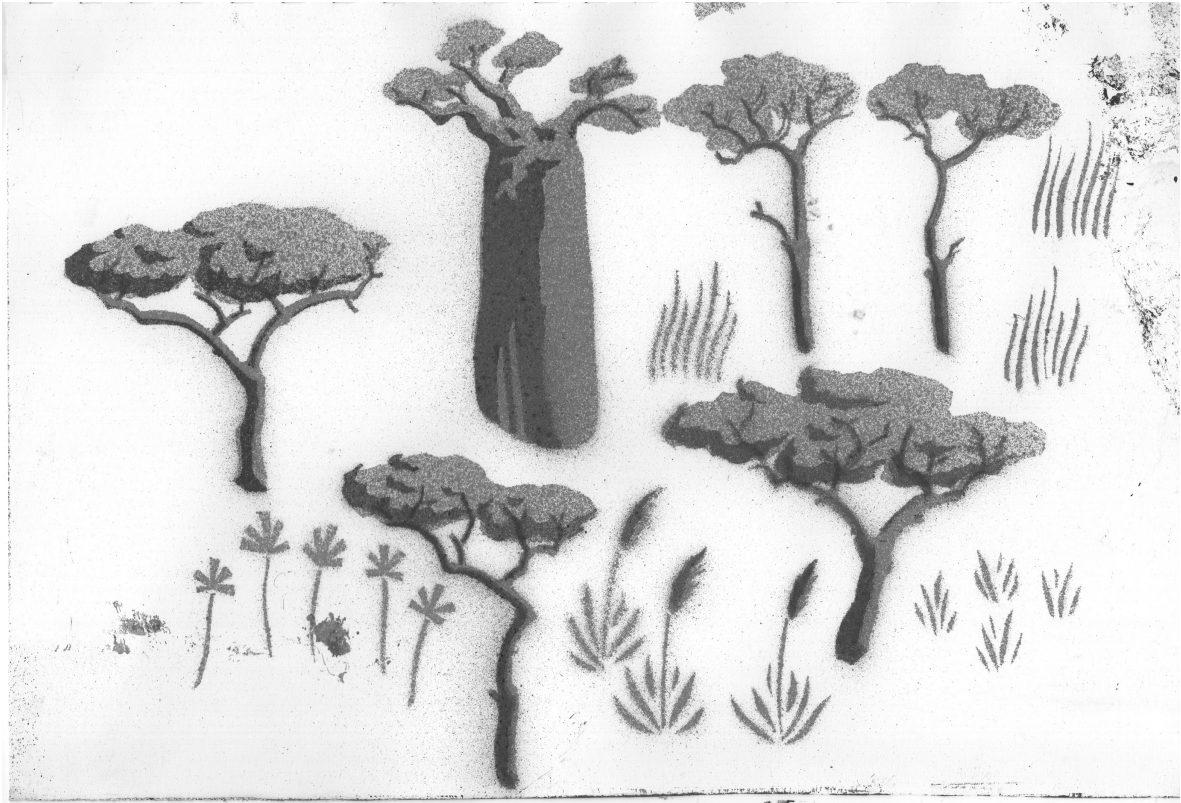
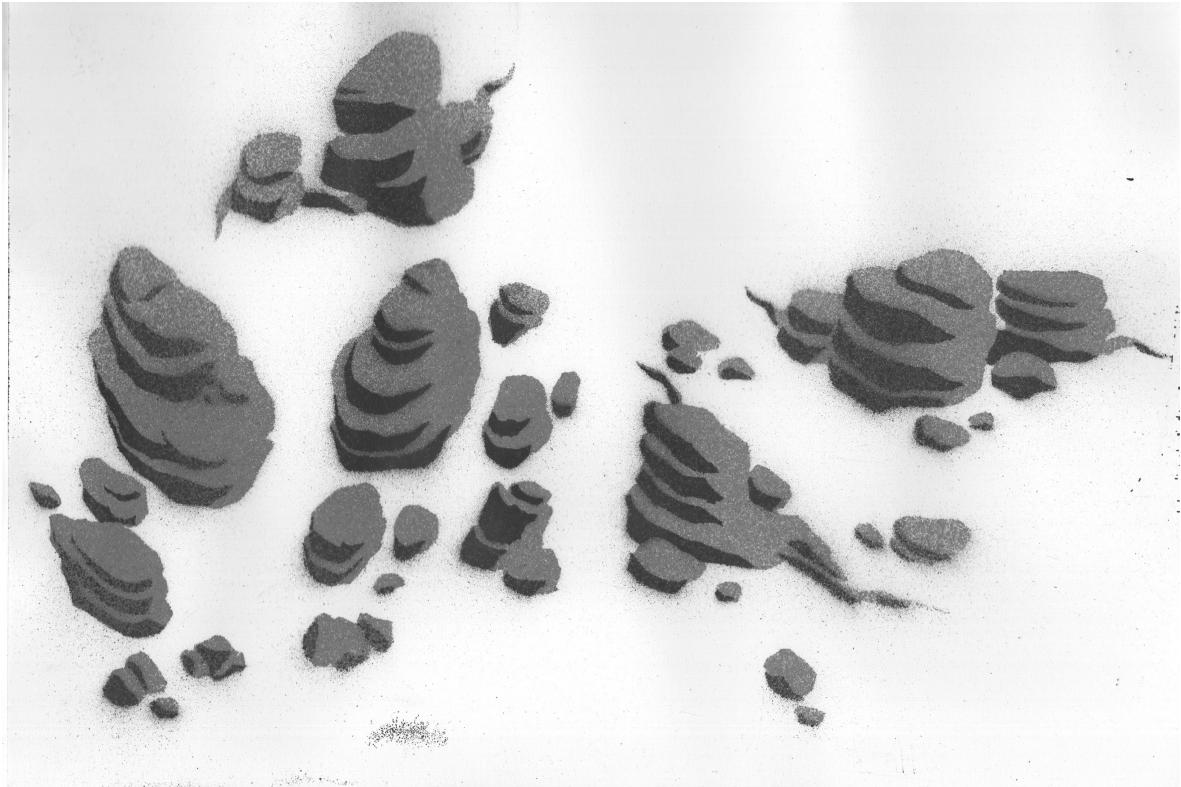
Příloha 2

Příloha 3

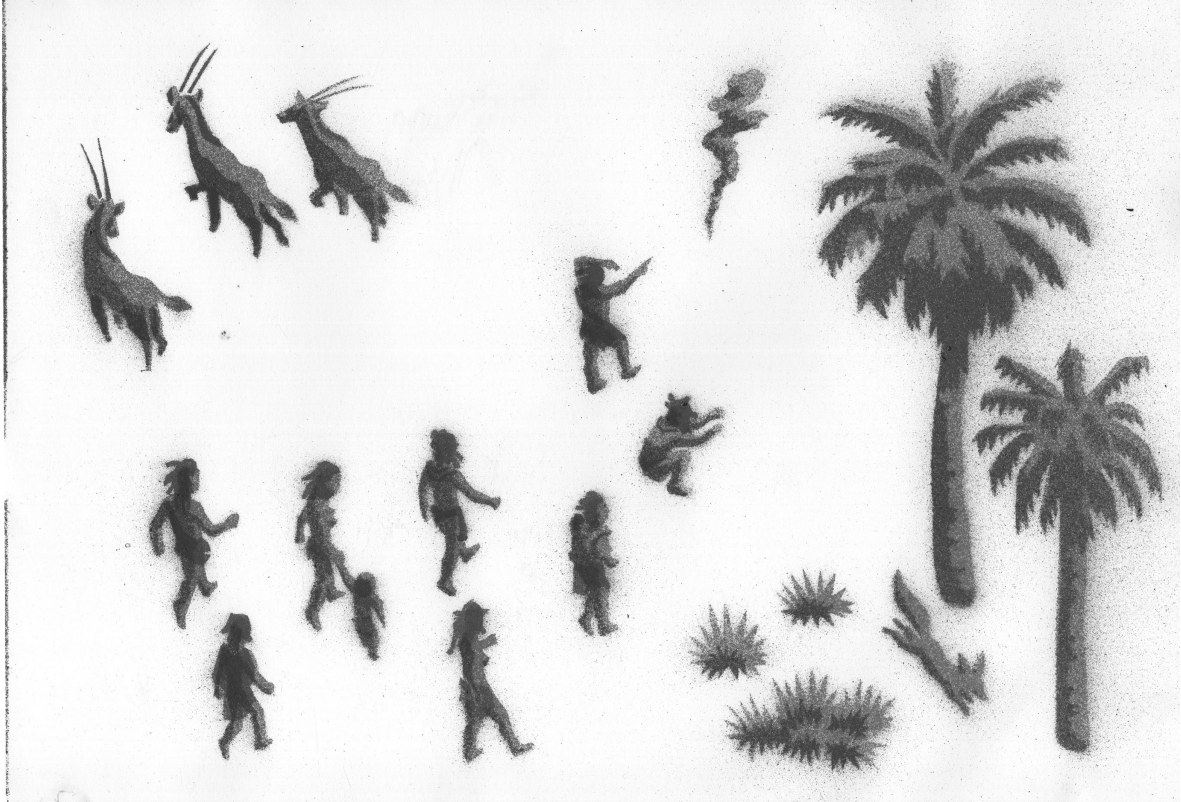

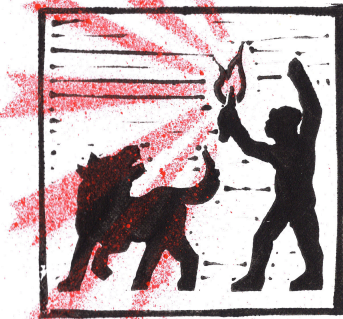
Příloha 4

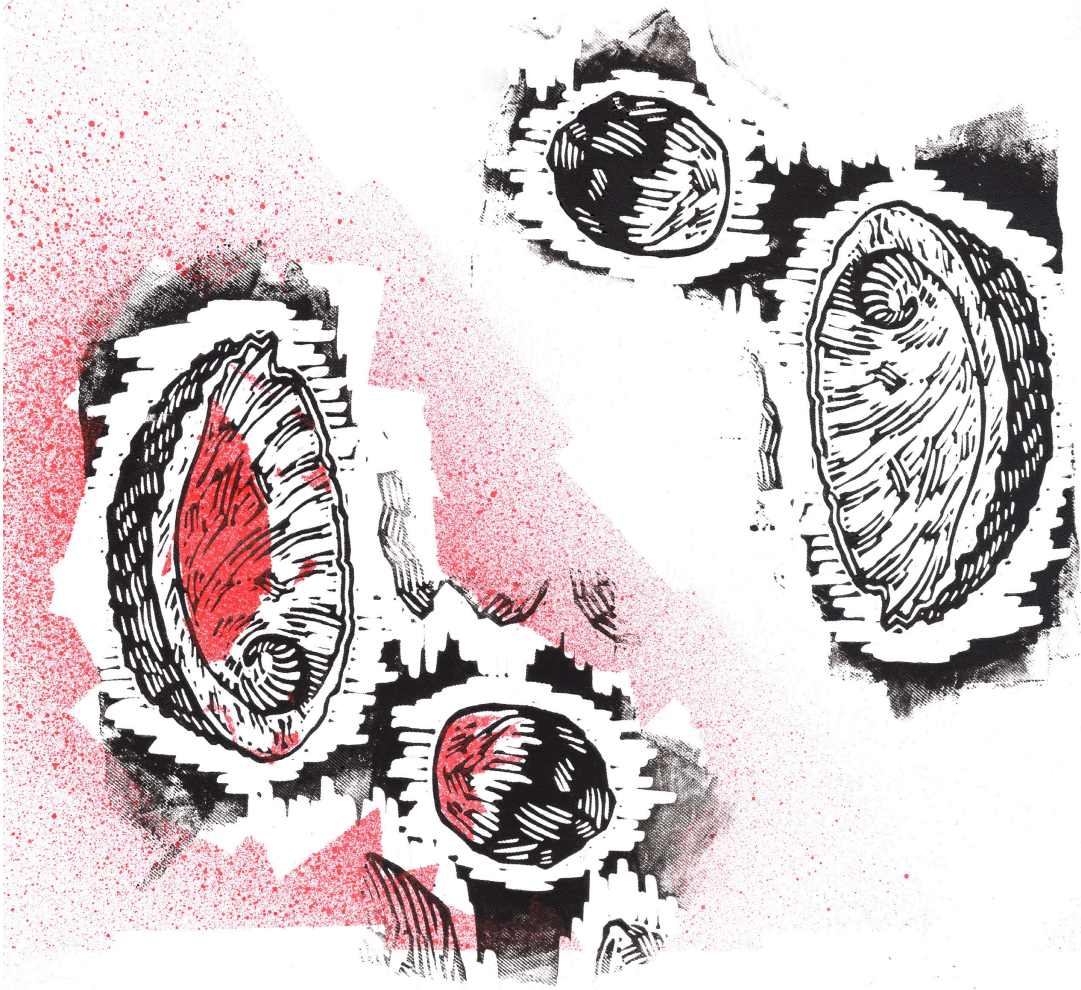

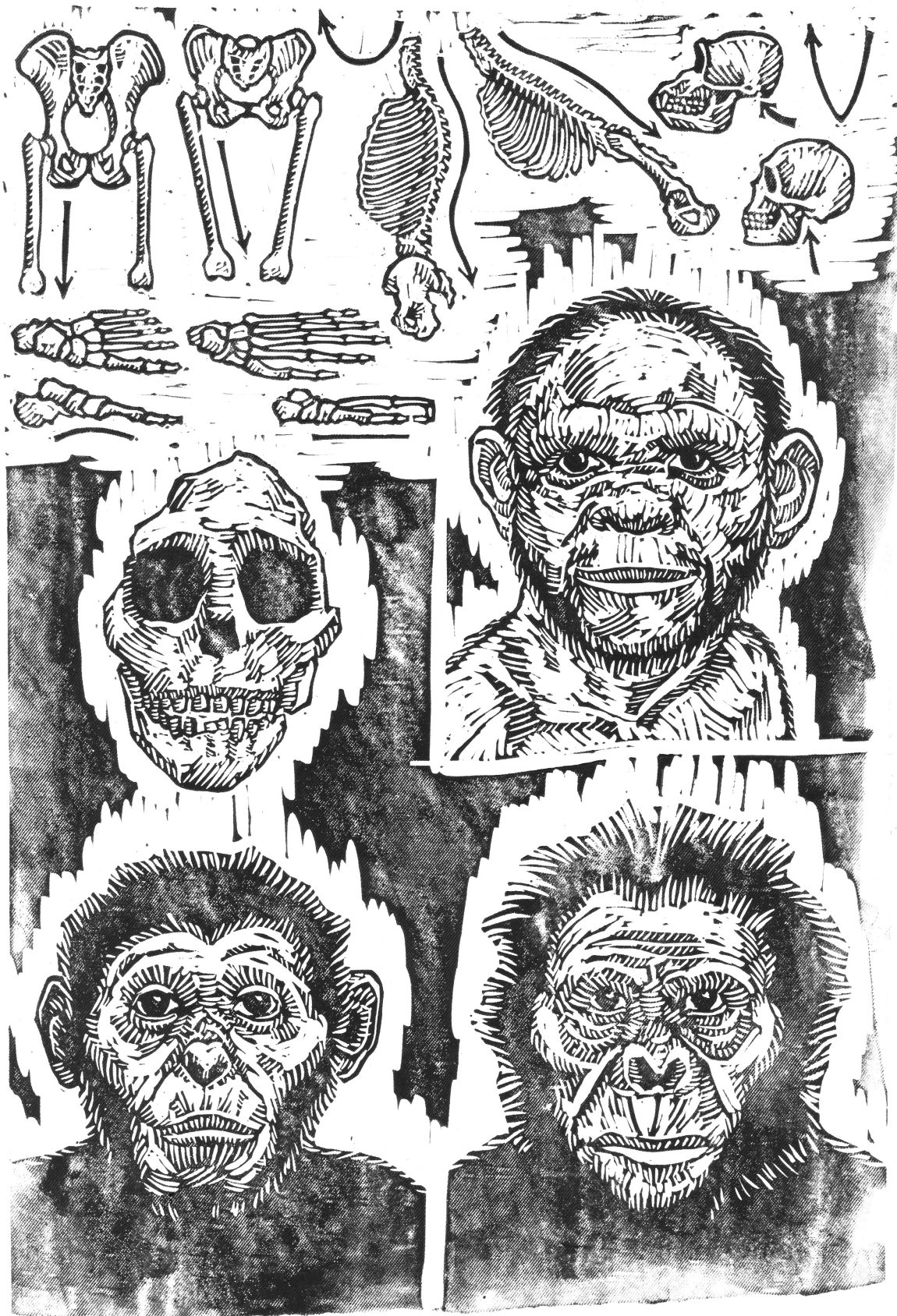

Příloha 5

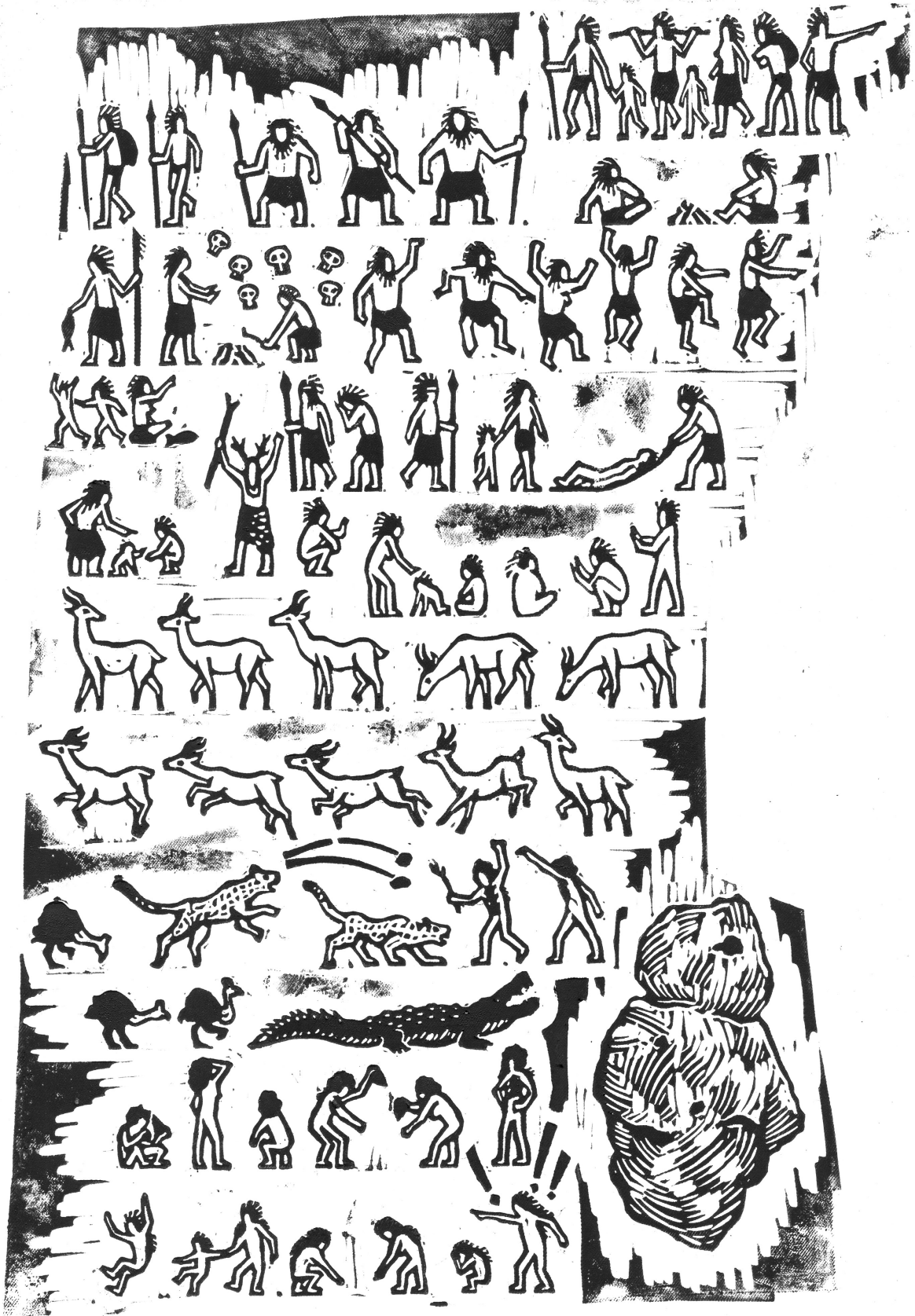

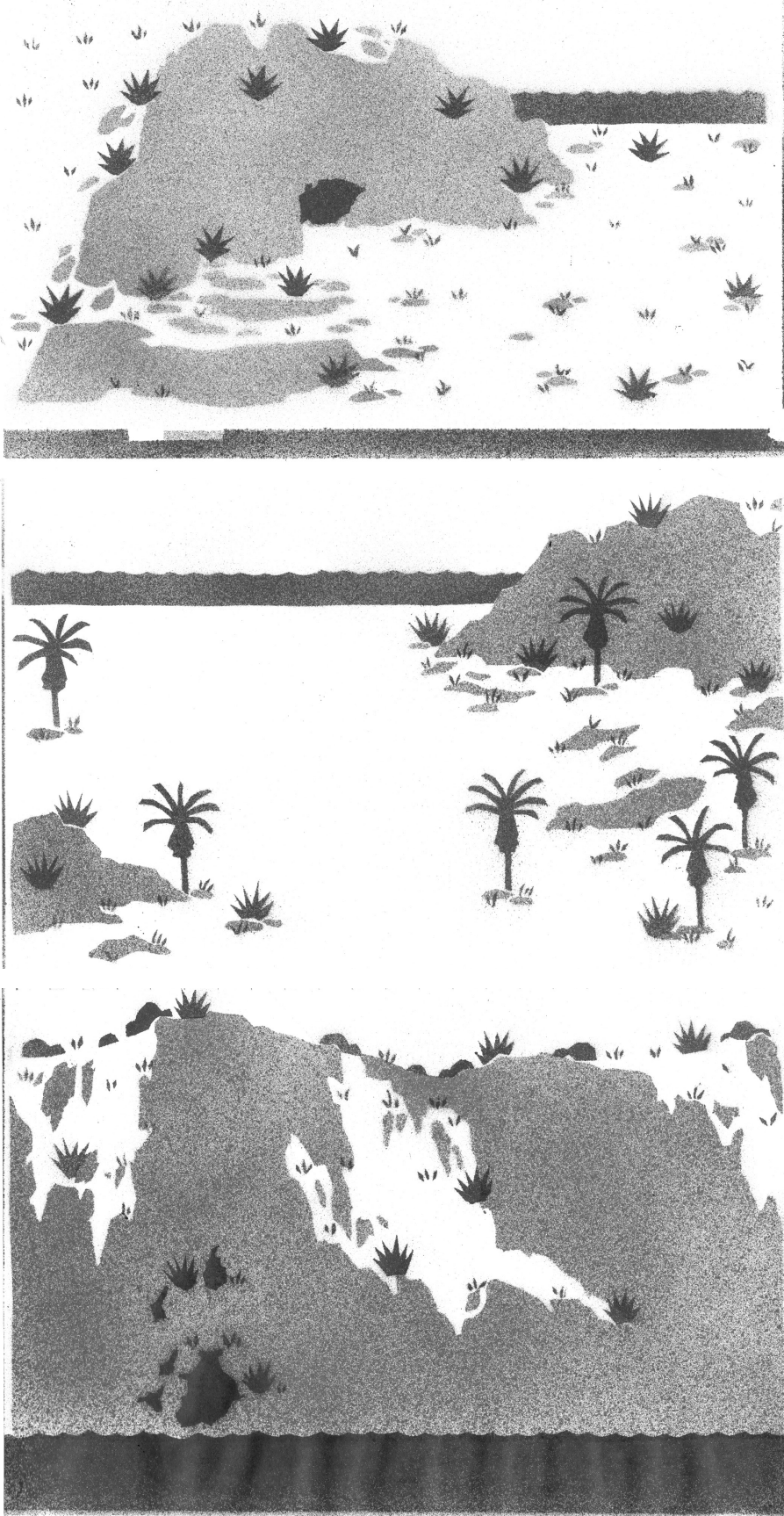

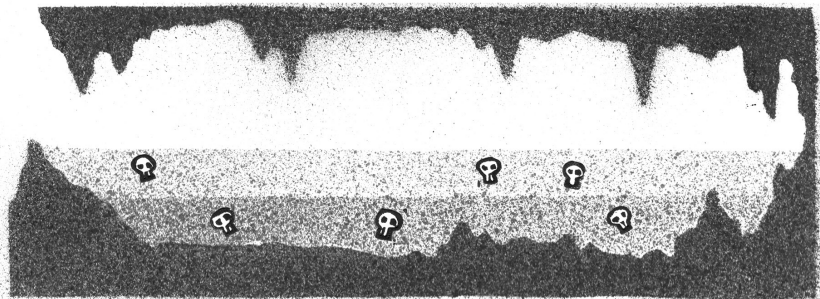
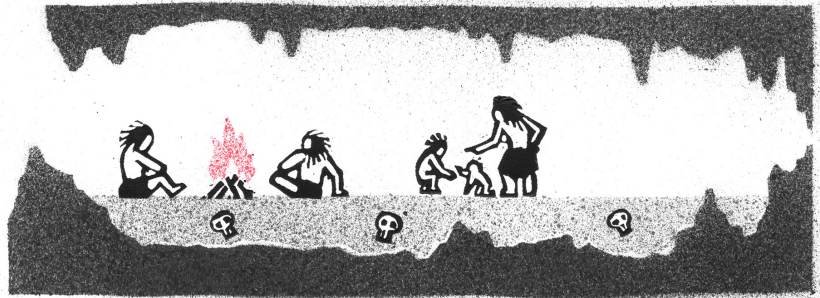
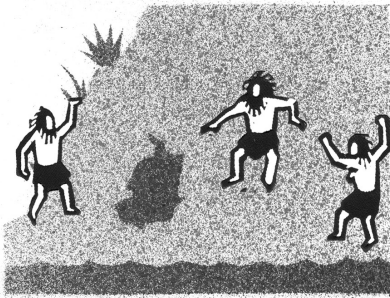
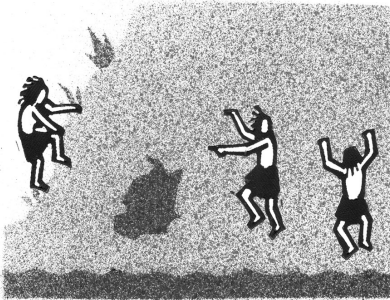

Příloha 16

Oheň

Oheň je jedním ze základních stavebních kamenů našeho vývoje jakožto sofistikovaného druhu. Když jsme se přestali ohně bát, naučili se ho využívat a následně vytvořit sami, permanentně jsme změnili náš vztah ke světu kolem nás.

Nejstarší ohniště, staré odhadem 1,5 milionu let bylo nalezeno v lokalitě Koobi Fora u jezera Turkana v Keni. Není možné s jistotou říci, který z našich předků se u něj hřál, ale podle nalezených nástrojů se zdá, že se mohlo jednat o druh Homo erectus.

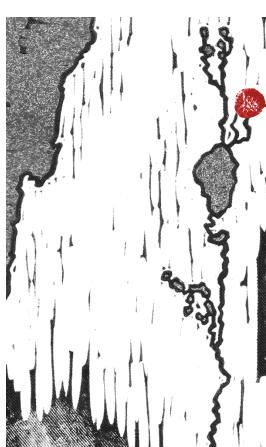

Stopy po prastarých ohništích můžou mít formu diskolorace podloží vlivem žáru nebo shluků spálených kostí, semen a kamenných úlomků.

32

Koobi Fora

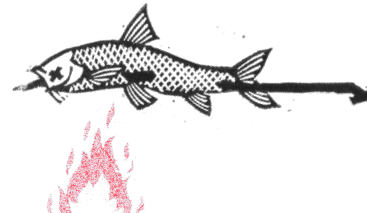
Gešer Benot Ja'akov

Kamenná kuchyně

Mladší příklad asi 700 000 let starého prehistorického ohniště najdeme v Izraeli v lokalitě Gešer Benot Ja'akov.

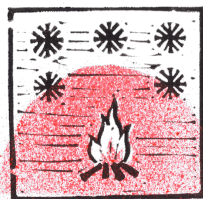
Ve vrstvách sedimentů je schovaných ohnišť hned několik. To dokazuje, že naši předkové tou dobou uměli oheň nejen využít, ale vytvořit ho dle vlastní potřeby.

A dokonce na něm vařit. V okolí ohnišť byly nalezeny desítky tisíc rybích kostí. Výzkum ukázal, že byly tepelně zpracované – jedná se tedy o nejranější příklad vaření mezi hominidy vůbec.

Revoluce

Celkový dopad na naše předky a naši evoluci po zkracení ohně nelze adekvátně vyčíslit. Pomohl změnit naše vzezření, náš vztah k okolním živoucím, k našemu prostředí i k omezením, která před nás mohlo to či ono prostředí postavit.

Teplo

Na první pohled nejzřetelnějším přínosem je přizpůsobení okolní teploty. Podněbí je pro valnou většinu živočišných druhů důležitým mantinelem jejich teritoria. V momentě, kdy jsme se naučili pomocí ohně přežít i tvrdé zimy, svět se nám plně otevřel.

Obrana

Dalším velkým plusem zkracení ohně byla obrana před predátory. Většina zvířat se ohně bojí, vnímá ho jako nebezpečí a destruktivní element. Když se nám podařilo tento instinkt překonat, získali jsme nad všemi ostatními živočichy výraznou výhodu.

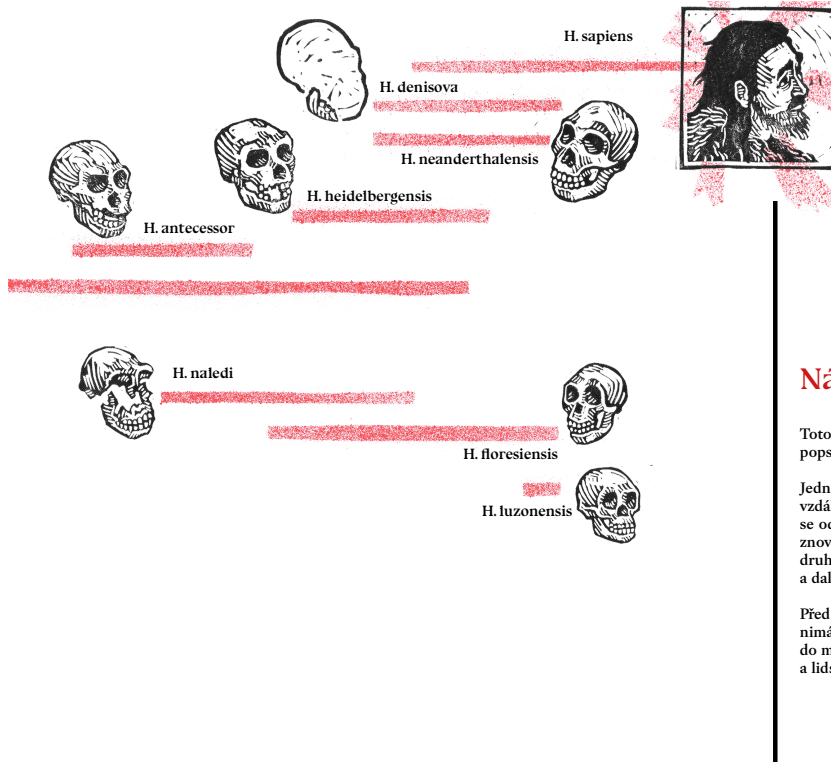
Sociální vazby

Užívání ohně umožnilo také rozvoj sociálních struktur. Stejně jako si posezení u táboráku ve skupině užíváme my, zkušenost našich předků mohla být podobná. Prohlubovaly se sociální vazby, sdílelo jídlo a utvářela se idea kmene a komunity.

Potrava

A v neposlední řadě, jeden z jistě nejdůležitějších přínosů – tepelná úprava jídla. Ta našim předkům dovolila maximalizovat přísun kalorií, neutralizovala toxiny v rostlinách, zabíjela případné parazity a to vše za mnohonásobně nižší výdej energie na trávení.

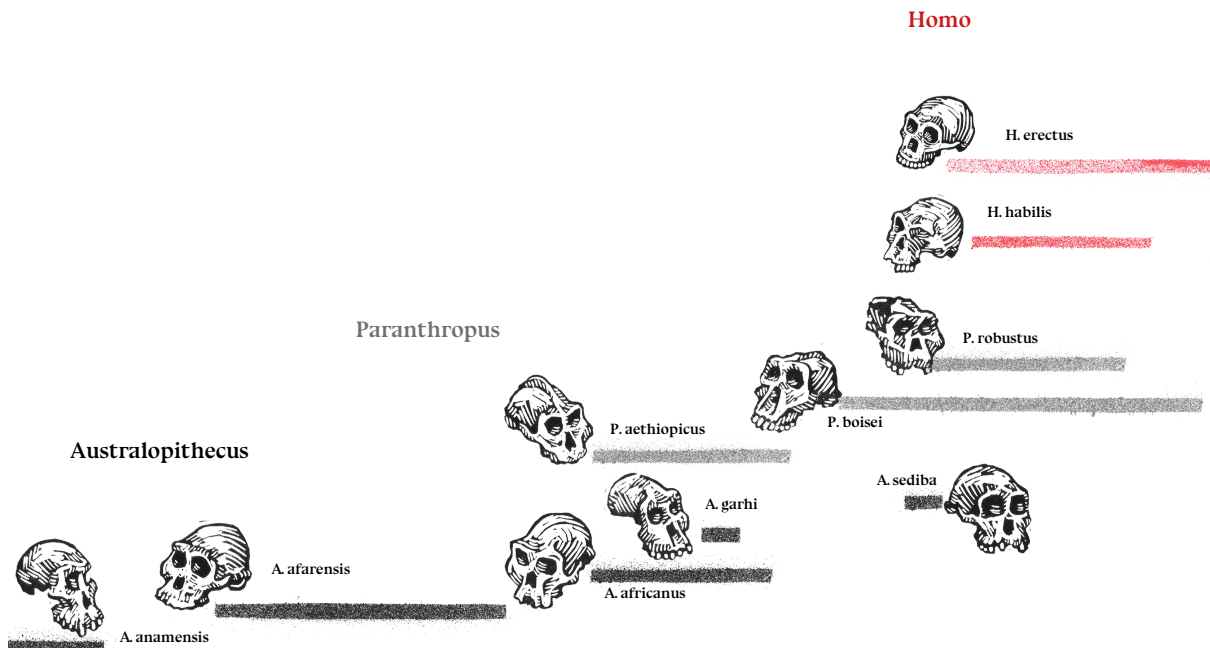

Náš strom

Toto zobrazení stromu lidského vývoje vizualizuje výše popsaný fakt, že evoluce není lineárním procesem.

Jednotlivé druhy *Homo*, archaických *Homo*, i jejich ještě vzdálenějších předků spolu koexistovaly. Vývojové větve se od sebe často vzdálily jen aby se k sobě po tisících let znovu přiblížily. Docházelo ke křížení mezi jednotlivými druhy, k soutěžení o zdroje, k vzájemnému vytlačování a dalšímu množství interakcí.

Před 100 000 lety chodilo po světě kromě *Homo sapiens* minimálně dalších 5 unikátních lidských druhů. A čím dále do minulosti putujeme, tím pestřejší paleta raně lidských a lidských bytostí byla.

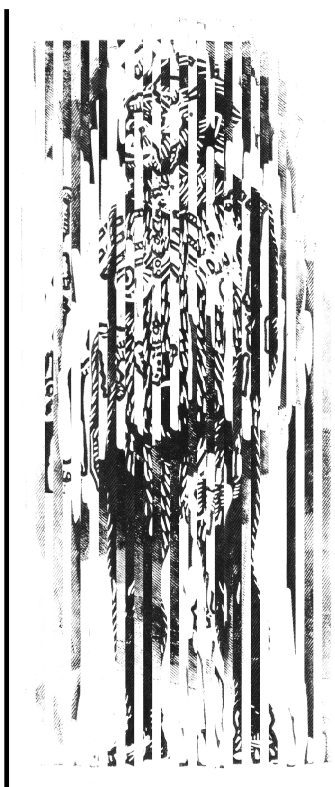
Australopitékové

Australopitékové jsou druhem vyhynulých hominidů, vyskytujícím se v jižní, střední a východní Africe, a jedním z druhů v naší vývojové linii, tedy naší přímí předkové.

Vzhledem k faktu, že se jedná o velmi různorodý druh, jasný popis australopitéka je obtížný. V tradičním pojetí se do druhu Australopithecus řadí i sesterské skupiny Paranthropus, jejich větší a robustnější příbuzní, a Kenyanthropus. Obě větve jsou nicméně dostatečně odlišné na to, abychom je považovali za samostatné druhy.

Australopitékové byli relativně malí. S výškou do 160 cm a širokým obličejem s plochým nosem více připomínali moderní šimpanze. Kapacita mozku byla také podobná šimpanzům. Se svým objemem 450 kubických centimetrů byla oproti mozku anatomicky moderních lidí téměř třetinová. Nicméně jejich těla již nesla mnoho lidských znaků, včetně schopnosti chůze po dvou.

Nepředpokládá se, že se jednalo o aktivní lovce. Podle uspořádání zubů a mohutných čelistí se živilo primárně sběrem rostlinné potravy, ořechů, hlíz apod. Lze však předpokládat, že naši předkové nepohrdli živočišnou stravou, pokud se jim naskytla možnost, podobně jako moderní lidoopi.

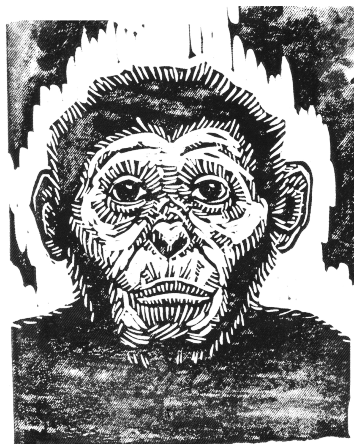

Lucy

Lucy, v amharštině Dinkinesh (Jsi překrásná), je bezpochyby jedním z nejslavnějších zástupců rodu Australopithecus afarensis a našich předků vůbec. 3,2 miliony let starou kostru našel v roce 1974 paleontolog Donald Johanson v Etiopii.

Lucy se dožila věku pouhých 12 let. Příčina její smrti není jistá a výzkumy jejích ostatků stále pokračují, jednou z možností je pád z výšky.

16

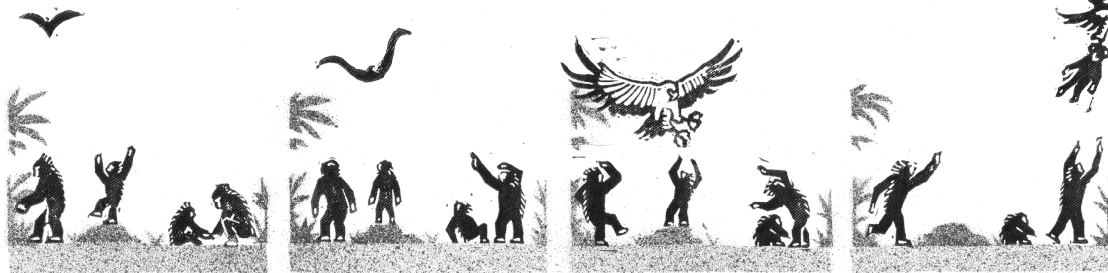

Taungské dítě

Taungské dítě je neformální označení pro lebku mláděte rodu Australopithecus africanus nalezenou v roce 1924 a popsanou Raymondem A. Dartem. Ten si jakožto anatom povšiml nesrovnalostí mezi tímto nálezem a lebkami moderních lidoopů.

Jednalo se nejen o první nález rodu Australopithecus vůbec, ale zároveň o nález naprosto přelomový, neboť potvrdil Darwinovu teorii o původu lidstva v Africe. Stáří lebky je odhadované na přibližně 2,5 milionů let.

Osud tohoto čtyřletého mláděte byl tragický. Poškození lebky na vnitřní straně očí se zdá být totožné s poškozením na lebkách moderních primátů ulovených dravými ptáky. Jakkoliv smutná se nám tato úvaha může zdát, přibližuje nám realitu světa, ve kterém se naši předci vyvinuli a přeživali. Kdy jsme byli plně součástí potravního řetězce, a tím pádem i kořisti.

17

